

Bifolium

Nieuws over handschriften en oude drukken

Redactie: p/a Vakgroep Mediaevistiek, Nieuwe Kijk in 't Jatstraat 56, 9712 SJ Groningen NL

APRIL 1983

1

Ter Inleiding

Enige tijd geleden is door enkele Groninger mediaevisten (Jos.M.M. Hermans, G.C. Huisman en W.C.M. Wüstefeld) in samenspraak met dr J.P. Gumbert, RU Leiden, het idee geopperd een informatieblad uit te geven over activiteiten rond handschriften en oude drukken. Uit overleg met diverse collegae is gebleken dat een dergelijk blad in een behoefte aan betere informatieverstrekking op dit gebied zou voorzien. Het ligt in de bedoeling twee keer per jaar een beknopte nieuwsbrief, 'BIFOLIUM' genaamd, uit te brengen met daarin recente informatie over handschriften en oude drukken in hun diverse aspecten in Nederland, België en Noord/West Duitsland. Uiteraard zullen ook belangrijke gegevens uit Engeland, Frankrijk of elders niet onvermeld blijven, maar één en ander zal afhankelijk zijn van de beschikbare ruimte.

Naast nieuws over tentoonstellingen zullen catalogi, conferenties, workshops, bijeenkomsten van codicologen en/of bibliografen aangekondigd c.q. geëvalueerd worden. Hoewel de nadruk zal liggen op lopende en te verwachten activiteiten, zal ook teruggeblikt worden op tentoonstellingen, conferenties etc. die bij het verschijnen van dit blad reeds zijn afgesloten. Ons is namelijk gebleken dat in deze tijd van bezuinigingen instellingen informatieverstrekking naar buiten toe beperken waardoor een aantal aardige zaken onbekend blijven. Toch zijn ze vaak het signaleren meer dan waard, bv. wegens een goede publicatie of interessante wetenschappelijke resultaten. 'BIFOLIUM' zal ook aandacht schenken aan nieuwe literatuur en belangrijke nieuwe aanwinsten en dergelijke. Bij beschikbare ruimte zal lezers kans gegeven worden een kort verzoek om informatie te plaatsen. Wellicht kan dit een inleiding zijn tot een inventarisatie van lopend onderzoek. Enige experts hebben zich bereid verklaard als 'informant' te fungeren. Dit zijn voor het Duitse gebied dr H. Härtel (Herzog August Bibliothek, Wolfenbüttel), voor België dr A. Derolez (Universiteit, Brussel, Universiteitsbibliotheek, Gent) en dr E. Cockx-Indestege (Koninklijke Bibliotheek Albert I, Brussel) en voor Nederland dr J.P. Gumbert, dr A.S. Korteweg (Koninklijke Bibliotheek, 's-Gravenhage) en dr J. Gerritsen (Rijksuniversiteit Groningen). De redactie zou het op prijs stellen van een ieder die meent over relevante informatie te beschikken, reacties te ontvangen. Deze zouden ons moeten bereiken telkens vóór 1 maart en vóór 15 september.

De uitgave van dit bulletin geschiedt onder auspiciën van de Vakgroep Mediaevistiek, Rijksuniversiteit Groningen. De kosten voor vier nummers zijn vastgesteld op fl. 5,-- (echter onder voorbehoud van eventuele portoverhogingen).

T E N T O O N S T E L L I N G E N

DIEST, België, Stedelijk Museum, '*Handschriften uit oude Diestse kerken en kloosters*' (vanaf 24 juni 1983). De tentoonstelling wordt georganiseerd o.l.v. prof.dr M. Smeyers (Katholieke Universiteit Leuven, afd. Kunstgeschiedenis).

's-GRAVENHAGE, Rijksmuseum Meermanno Westreenianum. Vanaf eind sept. 1983: '*Liturgische Handschriften van de Koninklijke Bibliotheek*'. N.a.v. het verschijnen van de catalogus van P.C. Boeren (zie hierna) een tentoonstelling met ca. 70 hss., met nadruk op verluchte en gedecoreerde exemplaren. Een kleine geïllustreerde

Missaal van Amiens, KB Hs 78 D 40.

catalogus verschijnt bij de expositie, educatief van karakter, met ook aandacht voor de verluchting.

KEULEN, Wallraf-Richartz Museum, *'Irische Kunst aus drei Jahrtausenden: Thesaurus Hiberniae'* (26 februari - 2 juni 1983). Catalogus beschikbaar, verdere gegevens ontbreken. Veel archeologisch materiaal maar ook enkele beroemde handschriften zoals het 'Book of Kells' en het 'Book of Durrow'.

WOLFENBÜTTEL, Herzog August Bibliothek, *'Luthers Bibel und ihre Tradition im 16. und 17. Jahrhundert'* (8 mei - 13 november). In verband met de herdenking van de geboorte van Luther 500 jaar geleden, organiseert de Herzog August Bibliothek een grote overzichtstentoonstelling van Lutherana uit eigen bezit. Ook wordt gewerkt aan een nieuwe Lutherbibliografie (7500 oude drukken), waarvan een eerste deel (tot 1546) nog dit jaar zal verschijnen. Nader bericht volgt.

TENTOONSTELLINGEN (waarover wij U in het volgende nummer meer informatie hopen te bieden)

Bologna, Florence, *'1450 jaar Digesten'*; Gouda, Gemeentearchief, *'De Goudse Librije en haar handschriften'*.

TENTOONSTELLINGSCATALOGI

BRUSSEL, Koninklijke Bibliotheek Albert I, *De muziekiconografie in de handschriften van de KB Albert I*. Cat. I. Hottois, Brussel 1982, XV + 179 pp. ill. ISBN 90-6637-002-5 ('Catalogus C 185'). BF 400. Een helaas vrijwel onbekend gebleven tentoonstelling met een bijzonder interessante catalogus waarin veel informatie over

middeleeuwse muziekiconografie. Samengesteld n.a.v. de jaarvergadering van de International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres.

LEIDEN, Rijksmuseum van Oudheden, *'Papyrus: van bies tot boekrol'* (tot 4 april 1983). Cat. M.J. Raven, Zutphen 1982, 92 pp. 69 afb. ISBN 90-6255-134-3. fl. 27,50. Rijk geïll. met een bloemlezing uit de Leidse papyrusverzameling; vnl. Oudheid maar ook enkele middeleeuwse voorbeelden.

LONDEN, British Library, *'Virgil, the 2000th anniversary'* (tot 4 april 1983). Handschriften en oude drukken tot in onze tijd. Geen catalogus, wel een begeleidend boekje (British Museum 1982. £ 4,95).

NEW YORK, *'The Last Flowering'*. French Painting in Manuscripts, 1420-1530 from American Collections. J. Plummer, G. Clark. New York-London, Pierpont Morgan Library/Oxford UP, 1982. 123 pp. 101 pp. afb. waarvan 8 in kleur. ISBN 87598-079-1. \$ 37,50 + \$ 3,50 postage and handling. Catalogus van de tentoonstelling rond de jaarwisseling 1982/83 in de Pierpont Morgan Library in New York. Behandelt 132 geïllumineerde topstukken uit de Morgan en andere Amerikaanse bibliotheken. Een algemene inleiding of overzicht ontbreekt, zodat de catalogus in eerste instantie alleen van belang is voor diegenen die de verluchting van deze periode bestuderen.

UTRECHT, Rijksmuseum het Catharijneconvent, *'Geschreven, gedrukt, versierd, verzameld. Boeken uit de Bibliotheek van het Catharijneconvent'*. Utrecht 1982, 40 pp. 41 afb. Met inleidingen over de bibliotheek, liturgische boeken, de Moderne Devotie en Utrechtse Verluchting (uitverkocht).

WOLFENBÜTTEL, Herzog August Bibliothek, Bibliotheca Augusta. *'Vergil. Handschriften und Drucke der Herzog August Bibliothek'* (tot 27 maart 1983). Cat. van B. Schneider, Wolfenbüttel 1982, 217 pp. 95 uitst. afb. gloss. bibliogr. indices. ISBN 3-88373-033-5. DM 30,-. Goed verzorgde catalogus van handschriften en drukken uit eigen bezit, met name veel aandacht voor Vergilius-teksten en -vertalingen. WÜRZBURG, *'Kostbare Handschriften'*. Jubiläumsausstellung zur 400-Jahr-Feier der Julius-Maximilians-Universität Würzburg im Jahre 1982. Wiesbaden, Reichert, 1982. 157 pp. 62 afb. waarvan 24 in kleur. ISBN 3-88226-128-5. DM 28,-. In 59 hoofdstukken een overzicht van het handschriftenbezit van Egyptische papyrus tot 16e eeuwse autografen (hoofdzakelijk middeleeuwen, voor de helft tekst en voor de

LONDON, 25th London Antiquarian Bookfair.
Europa Hotel, Grosvenor Square, 14-16 juni
1983.

WOLFENBÜTTEL, Herzog August Bibliothek,
'Europäischer Buchhandel im Jahrhundert
der Reformation', 4-7 mei 1983 (6. Jahres-
treffen Wolfenbütteler Arbeitskreis für
Geschichte des Buchwesens).

idem, 'Die Reformation und das städtischen
Büchereiwesen', 10-12 oktober 1983 ('Buch-
geschichtliches Seminar').

C O N F E R E N T I E S E.D.

AUGSBURG, *Gesellschaft der Bibliophilen*
84. Jahrestagung, 2-6 juni 1983. Met als
thema's o.a. illustraties, schrift en
boekbanden.

R E C E N T E - A A N G E K O N D I G D E L I T E R A T U U R

GAZETTE DU LIVRE MÉDIÉVAL (I, herfst, 1982). Een beknopt tijdschrift, vrucht van een bijeenkomst van een aantal experts die zich vanuit verschillende disciplines bezighouden met de geschiedenis van het middeleeuwse boek (zowel handschriften als gedrukte boeken) met daarin ook bijdragen over boeken uit andere dan westerse beschavingen. Discussies over huidige problemen van het vakgebied. Andere rubrieken: colloquia, seminaria, lopend onderzoek, recente c.q. binnenkort te verwachten publicaties, nieuws over bibliotheken. Op sommige punten overeenkomend met *BIFOLIUM* maar veel ruimer van opzet en niet specifiek gericht op de noordelijke regio (integendeel zelfs). Distributie was aanvankelijk gratis maar lijkt niet haalbaar. Men kan schrijven naar: *Gazette* ... etc. Editions CEMI, B.P. 254, F 75227, Paris, Cedex 05. Vrijwillige financiële bijdrage naar: Association des Amis de la Gazette

du Livre Médiéval, p/a Katalog der Datier-
ten Handschriften Universitätsbibliothek,
CH-4056 Basel. Schönbeinstrasse 18/20.
C.C.P. 40 37 926 Basel.

HUGHES, A. Medieval Manuscripts for Mass and Office: a Guide to their Organisation and Terminology. Toronto, UP, 1982. 470 pp. ISBN 0-8020-5467-6. \$ 61,75. Behandelt o.m. het liturgisch jaar, muziek, mis en officie, liturgische boeken. 62 kleine, niet erg fraaie foto's met veel toelichting, ook voor codicologische zaken. Uitgebreide index (44 blz!), beknopte incipitlijst (enkel verwijzend naar voorbeelden in dit boek).

KÖNIG, E. Französische Buchmalerei um 1450. Der Jouvenel-Maler, der Maler des Genfer Boccaccio und die Anfänge Jean Fouquets. Berlin, Mann, 1982. 278 pp. + 334 afb., deels in kleur. ISBN 3-7861-1311-4. Een nieuwe poging (na Delaissé c.s. in bv. de catalogus van de James

Indien U belangstelling hebt voor dit blad verzoeken wij U dit strookje af te knippen en ingevuld terug te sturen naar 'BIFOLIUM', p/a Vakgroep Mediaevistiek, Nieuwe Kijk in 't Jatstraat 56, 9712 SJ Groningen.

```
Ondergetekende:      naam           :
                       instituutsadres :
                       huisadres       :
                       straat           :
                       postcode en stad :
                       land             :
```

abonneert zich hierbij op het Informatiebulletin BIFOLIUM (te verschijnen twee keer per jaar). Kosten fl. 5,- voor vier nummers (portoverhogingen voorbehouden).

Betaling is geschied op gironummer 826171 t.n.v. Rijksuniversiteit Groningen, kosten-
plaatsnr. 403001-37410, onder vermelding van BIFOLIUM

of per Eurocheque (direct bijsluiten s.v.p.) t.n.v. Rijksuniversiteit Groningen.

datum

handtekening

A. de Rothschild-collectie te Waddesdon Manor, Fribourg 1977) om de codicologie op zinvolle wijze dienstbaar te maken aan de studie der boekverluchting. In een catalogus achterin het boek een beschrijving van de behandelde handschriften, volgens een bepaald model dat gemiddeld vier bladzijden beslaat: twee met een korte en vrij schematische beschrijving en beoordeling, en twee met tabellen. In de eerste daarvan zijn achtereenvolgens de katernen, de folionummers, de teksten, de miniaturen, de verluchter(s) en het decoratieschema ondergebracht, en in de tweede wordt het decoratieschema nog een keer uitvoeriger behandeld. Hoewel op het model nog wel enige aanmerkingen zijn te maken - in de beschrijving is de volgorde niet helemaal logisch en bevat ook herhalingen - vormt het geheel toch een zeer bruikbaar werkmodel bij de beschrijving van handschriften.

BENZING, J. Die Buchdrucker des 16. und 17. Jahrhunderts im Deutschen Sprachgebiet (Beiträge zum Buch- und Bibliothekswesen, Bnd 12). 2e verb. druk, Wiesbaden 1982, xx. 365 pp. 1 pl. DM 218.

BOEREN, P.C. Liturgische Handschriften uit het bezit van de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage. 's-Gravenhage, Staatsuitgeverij, zomer 1983. ± 400 pp. ca. fl. 120,--.

BOZZOLO, C., ORNATO, E. Pour une histoire du livre manuscrit au Moyen Age. Trois essais de codicologie quantitative. 2e verb. editie. Parijs, C.N.R.S., 1982.

MALLON, J. De l'écriture. Parijs 1982. 368 pp. afb. ISBN 2-222-02931-7. F.Fr. 325. - Bundel geschriften tot 1981.

MEYERS, J.J.M. Authors edited, translated or annotated by Desiderius Erasmus. A Short Title Catalogue of the Works in the City Library of Rotterdam. Rotterdam, Gemeentebibliotheek (Nieuwe Markt 1, 3011 HP). 188 pp. geïll. fl. 25,--. - Beknopte beschrijving van 437 oude drukken uit deze beroemde verzameling Erasmiana. Alfabetisch gerangschikt; naam- en drukkersregister. Geen aandacht voor specifieke exemplaren inzake eigendomsmerken, banden etc. VIRDIS, C. Limentani Codici miniati fiamminghi e olandesi nelle biblioteche dell' Italia nord-orientale. Vicenza, Neri Pozza, 1981. Beschr. van 26 geïllustreerde Vlaamse en Nederlandse hss., met meer dan honderd foto's (8 in kleur).

V A R I A : informatie verzocht

De heer F. Hendrickx, bibliothecaris van het Ruusbroecgenootschap, Prinsstraat 17, 2000 Antwerpen, België vraagt i.v.m. de tentoonstelling 'Bibliotheek en scriptorium bij de Karthuizers' (KB Brussel, najaar 1984) informatie over de huidige verblijfplaats of eigenaar van het handschrift *'Het Ordinaris der Cartuysers, houdende het eerste deel vande nieuwe vergaerdinghe der statuten vander selver orden, in 't welck ghetracteert wordt: vant ghene dat tot een eenformighe maniere ende ordene om die goddelycken te celebreren, mette selfde ceremonien inde gheheele oorden dienende'* (12 mei 1599, 239 ff., in-4, kart. band). Dit hs. werd op 17 december 1953 geveild als lot nr. 326 bij De Tavernier te Antwerpen, en is mogelijkwerwijs in Nederlands bezit.

Enige show-stukken uit Gouda